

2. Синягина Н. Ю. Психолого-педагогическая коррекция детско - родительских отношений. - М., 2001.
3. Батьків не обирають... (проблеми відповідального батьківства в сучасній Україні). - К., 1997.
4. Соціальне оточення та самопочуття підлітків / О. Балакірева, О. Артюх, О. Петрунко, О. Яременко. - К., 2002.
5. Бондаровська А. Що ми можемо зробити, щоб запобігти домашньому насильству. - К., 1999.
6. Говорун Т., Кікінеджи О. Стать та сексуальність: психологічний ракурс. - Тернопіль, 1999.

УДК 343. 627

Мельник Л. П.

ПРЕВЕНТИВНІ ЗАХОДИ ЩОДО ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ

В статті розглядаються питання причин, ознак насилля та звертається увага на попереджувальні заходи щодо жорстокого поводження з дітьми.

Ключові слова: сім'я, насилля, дитина, превентивні заходи.

Сім'я - це найперший фактор соціалізації дитини, від неї залежить, яким буде майбутнє дитини [2]. Тому, сім'ю визнано у міжнародному співтоваристві найкращою умовою для виживання, захисту і розвитку дітей, основним осередком суспільства, природним середовищем для людини. Для соціалізації дитини надзвичайно важливими є сімейні стосунки, які можуть бути гармонійними, а можуть супроводжуватись відчайдушною боротьбою, окреслену болем, що призводить до деструктивних наслідків [3].

У сучасному світі сім'я часто опиняється на перехресті соціальних і економічних проблем суспільства; вона - головний захисник особистості, притулок і фундамент, хоча сама при цьому відчуває внутрішні хворобливі суперечності.

Вплив батьків на психічний розвиток дитини пильно вивчається, починаючи з 20-х рр. XX ст. Батьківська любов має природжені біологічні компоненти, але в цілому батьківське відношення до дитини є культурно-історичним феноменом,

історично мінливе явище, яке знаходиться під впливом суспільних норм і цінностей [4].

Для сучасного суспільства характерно поширення насильства: це війни, зростання кількості таких злочинів, як убивства, зґвалтування, збройні напади тощо. Ці феномени відображаються й на родині. І самі близькі стають для дитини скоріше джерелом погрози, ніж надійності й безпеки.

Прикро, проте насильство має місце не тільки в соціально неблагополучних родинях. Насилля над дитиною в родині відбувається незалежно від класових, расових, культурних, релігійних, соціально-економічних аспектів[4].

Насильство може викликати різні порушення у дитини, зокрема в пізнавальній сфері, розлади апетиту, сну; зловживання наркотиками, алкоголізм; мимовільне відтворення травматичних дій у поведінці; спроби самопокарання (наприклад, самокатування); безліч соматичних захворювань.

Порушення, що виникають після насильства, впливають на всі рівні особистісного функціонування, які призводять до стійких особистісних змін.

Крім безпосереднього впливу пережите насильство може призводити до довготривалих наслідків, що найчастіше залишаються на все подальше життя.

Насилля за визначенням знаходиться поза мораллю, це право сили, можливість її застосування. Насилля руйнує людські зв'язки, які регулюються розумом, загальнолюдськими нормами і цінностями.

Насильство - це будь-які навмисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування однієї людини стосовно іншої, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи людини й громадянина й наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному або психічному здоров'ю [3].

Актуальність проблеми жорстокого поводження з дітьми проілюструємо дослідженням. Було проведено анонімне анкетування 948 учнів району саме по вказаній вище проблемі. Ось які цікаві дані отримали психологи: 68% учнів стикались з різними формами насильства, 76% були свідками насильства.

На перше місце серед видів насильства діти поставили насильство старшокласників над молодшими учнями. На друге - статеве, на третє - дорослих над дітьми. За небезпекою для себе учні так розставили види насильства: 1) психічне, 2) сексуальне, фізичне. Цікава і думка учнів щодо причин поширення жорстокості і насильства. Головні причини цього: 1) криза

суспільства; 2) вплив ЗМІ; 3) наслідування дорослих. Як можна зупинити цей процес? Знову думка учнів - 1) покарання; 2) немає ніяких шляхів; 3) виховання; 4) сім'я. Характерним є те, що майже половина учнів вважають що поширення жорстокості і насильства не можна зупинити ніяким чином. Чи може сучасна школа власними силами зупинити цей процес? Про авторитет школи серед учнів говорить така цифра: з 948 опитаних учнів лише 32 звернулися б до вчителів за захистом від насильства!

Результати анкетування серед наших учнів дещо відрізняються від результатів по району. Так відчували на собі насильство лише 32% учнів, на запитання «Чи існує у вашій школі проблема насильства?» відповідь «Так» дали 25% учнів. Серед видів насильства учні назвали: 25%- моральне приниження; 17,5 — фізичне; 5% - сексуальне та 5% — відбирання грошей. 35, 5% учнів заявили, що коли вони стануть свідками насильства, то негайно виступлять на захист, а 45,5% викличе міліцію, 19,5% звернуть увагу перехожих, 14,5% злякаються, а 5% не звернуть увагу.

У чому причина насилля? Серед різноманіття чинників можна виділити наступні:

1. В суспільстві з чоловічим домінуванням насилля чи загроза насиллю - це механізм, який використовується з дитинства.
2. Насилля використовується з метою відчуття влади, права на привілеї.
3. Лояльне ставлення до насилля в традиціях, законодавстві, в деяких релігійних вченнях.
4. Насилля використовується як компенсація особистої невпевненості, невідповідності, незадоволеності собою.
5. Досвід минулого: спостерігача або жертви насилля.
6. Обмеження емоційного реагування - придушення негативних емоцій або трансформація їх лише у гнів.
7. Насилля виходить з самої природи людини, з її ворожих інстинктів (інстинктів смерті і сексуального). Саме вони штовхають людину до здійснення насилля.
8. Застосування насилля внаслідок економічних і соціальних умов, що породжують нерівність і зростання протиріч.
9. Корені насилля можуть бути через недостатню кількість материнського тепла в ранньому дитинстві.

Найчастіше є жертвою насилля:

- діти, що виховуються в умовах жорстокого поведіння в сім'ї і як наслідок вони вороже сприймають світ, готові бути або жертвами, або тими, хто здійснює насилля;

- діти, що виховуються в умовах бездоглядності, емоційного відкидання з боку батьків;
- діти, що мають відставання в психофізичному розвитку;
- діти, які легко піддаються навіюванню та нездатні реально оцінити небезпеку і протистояти насиллю;
- діти «вулиці»;
- діти, які виховуються в умовах безумовного підкорення і як наслідок не можуть сказати «ні», на мають чітких внутрішніх меж свого «Я»;
- діти з нервово-психічними розладами;
- маленькі дати в силу своєї безпомічності;
- недоношені або з малою вагою так як вони дратівливі, більше плачуть, тому більше проблем для батьків[5].

Наслідки насильства важко недооцінити. Жертви отримують важкі тілесні та психологічні травми, які в майбутньому можуть призвести до значно страшнішого - алкоголізму, наркоманії, втрати почуття власної гідності, а в окремих випадках і до самогубства. Крім того, жертви насилля потерпають від психічних розладів (розлади особистості, тривожні та афективні розлади) і потребують лікування у психіатричних лікарнях. Одна з найгірших наслідків насильства - його самовідтворюваність. Доведено, що воно має тенденцію до повторення: насильство породжує насильство. Воно може оселитися в одному поколінні, а потім переходити в наступні. Вважають, що будь-яка ситуація насильства не є випадковою для жертв. Найчастіше вона підготовлена всією історією життя людини, яка тягнеться з дитино-батьківського етапу взаємин, коли формується основа майбутнього індивіда. Це дуже важко діагностувати, адже людям зазвичай здається, що вони мали нормальне, здорове дитинство. Спрацьовує так звана «несправжня пам'ять» - захисна реакція мозку, яка не дозволяє заново переживати болісні моменти. А діти тим часом виростають, не усвідомлюючи, що в них проблема. Хлопці, за батьковим прикладом, стають агресорами у власній сім'ї, а дівчата підсвідомо виходять за них заміж. Таким чином коло замикається, а практика насильства триває, але тепер вона стає вже жорсткішою та нелюдською.

Діти, що пережили будь-який вид насильства, відчувають труднощі соціалізації: у них порушені зв'язки з дорослими, немає відповідних навичок спілкування з однолітками, вони не мають достатнього рівня знань і ерудиції, щоб завоювати авторитет у школі тощо. Вирішення своїх проблем діти - жертви насильства -

часто знаходять у кримінальному, асоціальному середовищі, а це часто сполучено з формуванням у них пристрасті до алкоголю, наркотиків, вони починають красти і здійснювати інші протиправні дії.

Дівчатка нерідко починають займатися проституцією, у хлопчиків може порушуватися статевая орієнтація. І ті й інші згодом відчують труднощі у разі створення власної родини, вони не можуть дати своїм дітям досить тепла, оскільки не вирішені їхні власні емоційні проблеми.

Серед превентивних заходів жорстокого поводження з дітьми ми вбачаємо: просвітні заходи, щодо проблем насилля; тематичні виховні години; спеціальні передачі з даної тематики для дітей; друкована продукція; цикл занять по самосприйняттю, саморегуляції дитини; підготовка до свідомого батьківства; популяризація волонтерського руху серед дітей у школі; школа для батьків (як при школах або автономний центр); спеціальна підготовка для фахівців, що працюють з даною проблемою; профілактика професійного вигорання спеціалістів; співпраці з науковими закладами з метою глибшого вивчення проблеми насилля.

In the article examine the questions of reasons, signs of violence, and take attention to applies on preventive measures on legal cruelty with children.

Keywords: *family, violence, child, preventive measures.*

СПИСОК ОСНОВНИХ ВИКОПИТЛИВИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойко Т. В. Допомога сім'ям у кризі. // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. - №3 - 2005 - с. 129.
2. Капська А. И. Соціальна робота. Навчальний посібник. - Центр навчальної літератури, 2005.
- Мельник В. М. Робота з сім'єю - справа спільна і невідкладна. // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. - №3, 2007 - с. 137
4. Целуйко В. М. Психологія неблагополучної семьи. - М: «Влауг-пресс», 2003.
5. Зйдельмиллер Э. Г., В. Юстицкис: «Психология и психотерапия семьи» - 2-е изд., расшир. и доп. - СПб.: Питер, 2000.